

Inledning

Ålands landskapsregerings nuvarande kulturpolitiska program har varit i kraft sedan 2013 och det är nu aktuellt att anta en ny strategi för den åländska kulturpolitiken. I regeringsprogrammet för 2020 framförs en vilja att bl.a. klargöra kulturdelegationens roll, sammansättning och juridiska ställning. Ett reviderat förslag till kulturpolitiskt program och ett underlag för beslut om kulturdelegationens ställning ska utformas.

Ålands kulturdelegation ordnade inför valet 2020 två kulturpolitiska debatter som gav de åländska partierna en möjlighet att deklarerat sina visioner inför framtiden. Arbetarnas bildningsförbund, ABF, har ordnat temavisa digitala seminarier kring kulturpolitik under 2021, områden man samtalat om är teater, litteratur och film.

Kulturdelegationen har tidigare men främst under detta år diskuterat kulturpolitik med bl.a. sakkunnigutskottet och tjänstemän inom kulturförvaltningen. Kulturdelegationen har också under denna mandatperiod varit huvudman för projektet Kreativa barn som en särskild satsning att stärka tillgången till kultur för barn på Åland samt för att ta fram modeller för framtida säkring av barns likvärdiga tillgång till kultur. Ett arbete som fått stöd från fältet genom gemensamt utrop och skrivelse om barnkultur samt förslag till landskapsfinansierat, centralt administrerat och bestående system för utbud av konst- och kulturtjänster för den offentliga sektorn,

Den kulturpolitiska strategin ska verka som landskapsregeringens programförklaring men även verka som vägledande för kommunerna. Kulturstrategin indelas i tre delar; Allmän kultur, kulturarvet och kreativa näringar.

Ålands kulturdelegation har fått i uppdrag att formulera underlaget för allmänculturen, nedan sammanfattat under rubriken Kulturagendan.

KULTURAGENDA

Åland står på en stadig grund med ett rikt kulturliv bestående av professionella yrkesutövande kulturarbetare, ett antal kultur- och bildningsinstitutioner däribland bibliotek i samtliga kommuner, samt ett 60-tal kulturföreningar som till stor del finansieras med PAF-stöd. Ett kulturliv som drabbats hårt av effekterna av corona-pandemins restriktioner att verka och ordna publika tillställningar men som också synliggjort kulturens roll för vårt välbefinnande och som attraktivt besöksmål.

Kulturdelegationens vision för kulturen på Åland kan sammanfattas på följande sätt:

Åland ska vara ett vitalt och kunskapsutvecklande samhälle som ger dess invånare en meningsfull tillvaro och arbete genom ett rikt och jämställt kulturliv i enlighet med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda! De professionella kulturskaparnas möjligheter att verka på Åland, samt de ungas möjligheter att ta del av och själva skapa kultur är de vägledande prioriteringarna.

Visionen bygger vidare på den åländska hållbarhetsagendan Bärkraft och tar särskilt avstamp från mål

1. Välmående människor vars inneboende resurser växer,
2. Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället.
- och 5. Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Kulturdelegationen vill lyfta fram följande målområden inom kulturpolitiken

DELAKTIGHET, KUNSKAPSUTVECKLING OCH MÅNGFALD

Med erfarenhet från kulturdelegationens satsning på projektet Kreativa Barn vars initiativ även fått stöd från det fria kulturlivet vill kulturdelegationen säkra en jämlik tillgång till kulturutbud för barn och unga.

Behovet att bygga verksamheter på kompetens och kunskap är särskilt viktigt när det kommer till barn och unga. Att säkra tillgången till kultur för barn kan ske på olika nivåer och med hjälp av olika aktörer som t.ex tredje sektorn, på institutionsnivå vars uppdrag blir att utarbeta och förverkliga ett regionalt kulturutbud eller i kommunal regi i nära samarbete med skolor.

Behovet av ett samlat tak för administration och koordinering samt finansiering, både lokal och extern, har tydliggjorts och är till vissa delar under utveckling (Se ÅMI). Synergieffekter uppnås båda vad gäller administrationen men även samarbete mellan de olika konstområden.

Med barn och unga som särskild målgrupp når man snabbt nya ålänningar och möjliggör ett erfarenhetsutbyte mellan olika kulturer.

Åldersstrukturen på Åland visar på en befolkning som lever längre, många väljer att bo hemma så länge det är möjligt och andra bor på kommunala serviceboenden. Kulturdelegationen vill lyfta vikten av att stödja kulturutbud som riktar sig till äldre och som är anpassat och tillgängliggörs för de behov som målgruppen har för att berika vardagen och för att förebygga ensamhet.

Kunskap ger trygghet och bidrar till utveckling. En målsättning är att kunna erbjuda yrkesarbetande konstnärer och kulturarbetare utvecklingsmöjligheter i form av kompetenshöjande kurser, mentorer och andra utbildningstillfällen.

Biblioteken är offentliga mötesplatser där vi kan träffas och utbyta åsikter. Enligt förslag till bibliotekspolitiskt program för Åland erbjuder biblioteken lokaler och tjänster för lärande, fritidsintressen och arbete på platser och tider anpassade efter användarnas behov.

Åtgärder för att stimulera tredje sektorn, skapa platser som nav för deltagande, umgänge och möten där demokratin gynnas ska stödjas, det här kan också innebära ett fokus på att utveckla den digitala förmedlingen av kultur.

Möjliga indikatorer

* Antal barn som tre gånger per år får möte en konstnär/kulturarbetare eller delta i en konsert eller se en föreställning, läroplansbaserad verksamhet för barn.

* ekonomiska anslag för Medis, Folkis och ÅMI, samt antal studerande vid dessa institutioner samt breddad verksamhet för ÅMI.

* Ekonomiska anslag/ landskapsandelar för kommunbibliotekens verksamhet/ personal och inköp av mediebestånd samt antal besökare och antal utlån
' museibesök och ekonomiska anslag

KREATIVA NÄRINGAR

Som en centralt belägen plats mellan två länder men också med hjälp av den digitala utvecklingen, har möjligheten att verka med Åland som bas lockat allt fler professionella kulturarbetare.

En målsättning är att underlätta arbetsvillkor och bredda arbetsfältet för professionella kulturarbetare genom att uppdatera riktlinjer för offentlig finansiering så att den motsvarar verkligheten. Tillika är det fortsatt viktigt även att stödja mindre kommersiellt gångbar kultur samt främja kvalitet och konstnärlig förnyelse och underlätta samt stödja kulturexport. Detta kan delegationen göra genom att t.ex. bevaka skattegränsfrågan.

Under årets diskussioner har kulturdelegationen berört möjligheten för konstnärer att visa sin konst på hemmaplan, då antalet gallerier har minskat. Hur kan stöd för företag som gynnar andra kulturarbetare initieras? (Gallerier, bokförlag, mm.)

Insatser förutsätter ett nära samarbete mellan politikområdena kultur och näring.

Beträffande landskapets satsning på att locka kommersiell filmproduktion till Åland föreslår delegationen att denna funktion läggs utanför förvaltningen.

Möjligheterna till en eventbyrå med operativ verksamhet bör undersökas.

Möjliga indikatorer

* Antal kreativa företag

* antal heltidsanställda kulturarbetare

ATTRAKTION

Vi får ett bra samhälle att leva och bo i som också bidrar till att erbjuda besökare ett attraktivt resmål om resurser satsas på att skapa ett rikligt programutbud av hög kvalitet, samt en vacker och stimulerande/intressant miljö i form av t.ex. konstnärlig utsmyckning samt intressant arkitektur.

Åland står sig väl i utbudet av högklassig kultur, både egenproducerad och i form av gästande produktioner. Lokalt producerad kultur som presenteras utanför Åland bidrar till att väcka intresset för Åland.

Tillgången till ett levande och väl fungerande kultur- och kongresshus har lyfts i ett flertal diskussioner, särskilt nu när coronapandemins restriktioner har lättat har det visat sig viktigt att så många aktörer som möjligt har möjlighet att verka i huset genom tydliga bokningsregler.

Kulturdelegationen efterlyser även ett mer "levande" och samtida kulturhus som kan nyttjas mer effektivt än enbart under evenemang.

Kulturdelegationen vill fortsätta utveckla gästbostadsverksamheten och på det sättet främja ett kunskapsutbyte mellan konstnärer och kulturarbetare. Vid sidan av gästande konstnärer kan Eckerö Post- och tullhus gästbostad nyttjas av lokala kulturarbetare, bland annat har vi på Åland starka litterära traditioner som kan ges än mer näring genom att erbjuda författare en skivlarlya.

Möjligheten att inrätta en fristad för förföljda konstnärer på fredens öar, förslagsvis i samarbete med närliggande fristäder bör undersökas.

Möjliga indikatorer

*Antal inresande kulturevenemangsdeltagare

KULTURARV

Det åländska kulturarvet ska värnas. Närheten till vattnet och naturen är en av många orsaker till att besökare väljer Åland som resmål. Våra historiska sevärdheter är väl bevarade och utvecklas ständigt. Det senaste tillskottet är Bomarsunds besökscenter som har som mål att berätta om ett avgörande skede i Ålands historia.

Det finns ett växande intresse för att ta hand om och vårda äldre byggnader som rimmar väl med Hållbarhetsagendans mål om att vara rädd om våra resurser och hitta hållbara samt medvetna konsumtionsmönster. Landskapsregeringen kan stimulera och stödja intresset genom ekonomiska bidrag. Det immateriella kulturarvet är en del av vårt identitetsskapande, det kan vara traditioner, kunskap högtider, musik och berättelser som vi vuxit upp med.

Det är glädjande att Nordisk båtbyggartradition, där även åländska aktörer är drivande, upptogs på UNESCOs kulturarvslista över immateriellt kulturarv i slutet på år 2021.

Åland är sedan november 2021 associerad medlem i UNSECO, ett arbete som bör beaktas i kulturstrategin.

Kulturdelegationen efterlyser en museilag för att bland annat, tydliggöra ansvar och resursfördelningen inom de många små ideellt drivna museerna.

Möjliga indikatorer

* Antal riktade stöd till kulturhistoriskt intressanta byggnader

* antal ideellt drivna museer eller samlingar

KULTURFINANSIERING

En stor del av det fria kulturlivet finansieras med PAF-medel. Grunden i finansieringen består av verksamhets- och projektstöd till föreningar, utöver det stöds enskilda kulturarbetare med kultur-, arbets-, och resestipendier. Kulturbudgeten är till stor del beroende av Ålands Penningautomatförenings verksamhet och avkastning.

Det är kulturdelegationens uppgift att behandla ansökningar på ett öppet, transparent och jämlikt sätt samt enligt riktlinjer som är tydligt kommunicerade. Riktlinjerna ska vara tydliga och konsekventa, och bedömningen av ansökningar ska baseras på sakkunskap, till denna hjälp har kulturdelegationen sakkunnig nämnderna.

Olika bidragsfunktioner har lyfts fram under kulturdelegationens möten;

- utvecklingsstöd
- stöd som uppmuntrar till ungas möjligheter att verka
- integrationsstöd
- startbidrag
- yrkesarbetande konstnärer vilka har större behov av stöd, särskilt mellan uppdrag

Behovet av att kategorisera föreningars verksamhet för att motivera stödnivåerna är hela tiden aktuellt.

Ytterligare sätt att stimulera kulturverksamheter är att initiera och premiera tävlingar.

Kulturdelegationen bedömer att finansieringen av tredje sektorn, vars verksamhet är av stor vikt för landskapet, är kopplad till risker som borde kunna säkras om PAF-medlens andel snabbt minskar.

För att ytterligare förenkla hanteringen av ansökningar vill kulturdelegationen förorda ett mer effektivt ansökningssystem. Kulturdelegationen efterlyser även personella resurser som kan knytas till kulturförvaltningen för uppföljning och utvärdering av fördelade medel, för att bättre analysera och planera kulturinsatser- och budget.

Vid sidan av Paf-medel finansierar landskapet kulturverksamheter genom skattemedel för lagstadgad verksamhet samt landskapsandelar som fördelas till kommunerna. Delegationen har flera gånger diskuterat hur landskapsandelarnas används för kulturverksamhet i kommunerna.

Externa medel för kulturfinansiering är möjlig genom stöd från bl.a Svenska kulturfonden och nordiska fonder. Medvetenheten om dessa bör öka och nyttjas i än större grad.

ADMINISTRATION

Det kan konstateras att kulturdelegationens mandat är otydligt i förhållande till landskapsregeringens ansvarsområde. En lagändring är initierad men inte genomförd. I den fortsatta processen bör göras en konsekvensanalys som utgår från behovet av personella resurser, ekonomiska tillgångar och rättssäkerhet också med tanke på rådande omstrukturering av kulturförvaltningen.

Tillsättandet av delegationens nämnder bör avspegla Ålands mångfald.

AVSLUTANDE STICKORD

Hur: - mätning, utvärdering, analys

- Stimulera, inspirera, reglera och utvärdera
- Riktade satsningar på barn, unga, äldre och inflyttade samt riktade satsningar på konstområden
- Utveckla finansieringen, förtydliga ansökningsförfarandet, ställa högre krav på sökanden, förmå projekt att bredda finansieringen av projekt. Generera intäkter – se filmsatsning
- Trygga spetskunnighet, kompetensutveckling genom bl.a. utbyte och nätverk. ÅMIs verksamhet kunde breddas och fungera som ett barnkulturcentra, alternativt att privat initiativ från kulturfältet får stöd att verka.
- Sporra till samarbeten och nätverk, ett gemensamt kulturcentra
- Influera, AIR och inrättandet av fristäder

- Ersättning mellan uppdrag, Jfr musikalliansen
- Konstnärlig utsmyckning, %-principen, hur stimulera tillväxten inom bildkonsten och förekomsten av gallerier.
- Författares möjlighet att spridas utanför Åland och hur förvalta skrivartävlingens erfarenheter

När:

Vem:

Risker/Utmaningar

- Finansieringen
- Geografisk spridning
- Ekonomisk ojämlikhet
- Åldrande befolkning
- Språkkunskaper
- Konkurrens från intilliggande områden